

POLITYKA SPOŁECZNA

WPROWADZENIE

WPROWADZENIE: ekonomia solidarna

Od końca XX wieku idea zrównoważonego rozwoju zyskuje na świecie coraz większą popularność. Koncepcja ta dotyczy odpowiedniej eksploatacji zasobów oraz takich kierunków rozwoju i zmian, które pozostają ze sobą w harmonii, wzmacniając zarówno istniejące, jak i przyszłe potencjały dla realizacji potrzeb i aspiracji człowieka.

Szerokie i pełne pojmowanie rozwoju zrównoważonego jest podstawą polityki rozwojowej Unii Europejskiej i poszczególnych państw członkowskich (Strategia Zrównoważonego Rozwoju Unii Europejskiej).

WPROWADZENIE: ekonomia solidarna

Zrównoważony rozwój oznacza, że poziom dobrobytu w społeczeństwie może zwiększyć się pod warunkiem, iż **czyjekolwiek położenie polepsza się, a jednocześnie niczyje się nie pogarsza**. Rozwój gospodarczy musi wówczas oznaczać nie tylko wzrost dochodów per capita, ale także poprawę innych elementów dobrobytu społecznego. Jest to niejako uwzględniająca przyszłość parafraza zagadnienia ogólnej równowagi ekonomicznej i pojęcia optimum, sformułowanych przed stu laty*.

Koncepcja ta akcentuje **fenomen solidarności** (w continuum lokalność - globalność), który w niniejszej prezentacji zostanie odniesiony do polityki społecznej. **Ujmując rzecz najprościej - każdy człowiek ma prawo do godnego życia, co oznacza m.in., że powinien mieć zagwarantowany dostęp do godnej pracy, gdyż stanowi ona wartość i ważny element życia.**

Nikt nie może być wykluczony.

* Teoria zarządzania i ekonomii (m.in. Joseph Juran, Vilfredo Pareto)

WPROWADZENIE: obszary kryzysu

Karta Lipska na rzecz zrównoważonego rozwoju miast europejskich (2007)

„W obrębie jednego miasta mogą występować znaczne zróżnicowania szans społeczno-gospodarczych na poszczególnych obszarach, a także różnice w jakości środowiska. Ponadto podziały społeczne i różnice w rozwoju gospodarczym często pogłębiają się, co prowadzi do destabilizacji miast. **Polityka integracji społecznej, która przyczynia się do zmniejszenia nierówności i zapobiega wykluczeniu społecznemu, będzie najlepszą gwarancją utrzymania bezpieczeństwa w naszych miastach**”.

WPROWADZENIE: lokalność

Karta Lipska, skupia się m.in. na **wzmocnieniu gospodarki lokalnej*** i **lokalnej polityki rynku pracy**.

„Środki zapewniające stabilizację ekonomiczną dzielnic kryzysowych muszą także uwzględniać wewnętrzne siły gospodarcze występujące w tych dzielnicach. W tym kontekście odpowiednimi instrumentami będą polityka rynku pracy i polityka gospodarcza, dostosowane do potrzeb poszczególnych dzielnic. Ich celem jest stworzenie i zabezpieczenie miejsc pracy oraz ułatwienie zakładania nowych firm. W szczególności należy poprawić dostęp do lokalnych rynków pracy poprzez oferowanie szkoleń dostosowanych do zapotrzebowania. Powinno się także zwiększyć wykorzystanie możliwości zatrudnienia i szkolenia w gospodarce lokalnej i tym samym lokalnych rynków pracy, w szczególności poprzez promowanie **gospodarki społecznej** oraz świadczenie usług przyjaznych dla obywateli”.

*Zagadnienie to zostanie rozszerzone w prezentacji dotyczącej ożywienia gospodarczego

WPROWADZENIE: SOR 2020 (2030)

Przyjęta w 2017 r. **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030)**, zawierająca rekomendacje dla polityk publicznych RP, pośród trzech celów szczegółowych wymienia dążenie do rozwoju, jednakże **społecznie wrażliwego** i terytorialnie zrównoważonego.

SOR 2020 (2030) **uwzględnia też ekonomię społeczną i solidarną, w obszarze spójność społeczna**, w punktach: „Poprawa dostępności do usług, w tym społecznych i zdrowotnych” oraz „Wsparcie grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem oraz zapewnienie spójności działań na rzecz integracji społecznej”. Zgodnie ze strategią: „Kluczową rolę we wspieraniu integracji społecznej mogą odegrać podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe”.

WPROWADZENIE: polityka społeczna vs rewitalizacja

Polska regulacja prawna rewitalizacji - oparta na przepisach ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. - daje priorytet problemom społecznym przy definiowaniu obszarów potencjalnej rewitalizacji.

Oznacza to, że naturalnym instrumentarium na obszarach rewitalizacji są narzędzia polityki społecznej. Interesariuszami rewitalizacji są wszyscy mieszkańcy gminy, gdyż przede wszystkim proces ten ma przeciwdziałać wykluczeniu i dezintegracji.

Rewitalizacja powinna nieść za sobą zmianę społeczną. Niestety dla wielu osób oznacza wymianę społeczności zamieszkującej obszar objęty działaniami rewitalizacyjnymi. Tymczasem, **zmiana powinna być trwała i obejmować właśnie lokalną społeczność.**

WPROWADZENIE: **spójność procesu**

Niezbędnym warunkiem skutecznego stosowania narzędzi polityki społecznej, szczególnie w odniesieniu do udanej aktywizacji zawodowej, są:

działania o charakterze zintegrowanym i kompleksowym

oraz

współdziałanie wielu podmiotów (otwarty katalog)

Wyzwania, jakie rodzi kryzys społeczny, mogą być nie do udźwignięcia w pojedynczych, odgórnie narzuconych działaniach instytucji publicznych. Toteż, działania rewitalizacyjne wymagają stworzenia trwałej sieci współpracy różnych interesariuszy. W przypadku aktywizacji zawodowej wymagają wspólnych działań instytucji pomocy społecznej i rynku pracy (OPS, PUP, PCPR), organizacji NGO, przedsiębiorców, a także – w odniesieniu do osób młodych – szkół.

WPROWADZENIE: **problemy i wyzwania**

problemy społeczne/deficyty kompetencji społecznych

- bezrobocie/zjawisko migracji za pracę (w tym ludzi młodych)
 - ubóstwo
 - uzależnienia
- przestępczość (m.in. przemoc w rodzinie)
- wykluczenie społeczne/segregacja społeczna
 - niski poziom kapitału społecznego

- spadek atrakcyjności obszaru związany ze zubożeniem społeczeństwa
 - niska jakość życia mieszkańców

WPROWADZENIE: **problemy i wyzwania**

Zakres polityki społecznej w rewitalizacji, to m.in.:

- tworzenie programów pobudzania rynku pracy i zwiększania zatrudnienia, w tym dla **grup defaworyzowanych lub marginalizowanych**;
- upowszechnianie sposobów angażowania podmiotów ekonomii społecznej, grup zajmujących się problemem bezrobocia i lokalnej przedsiębiorczości w procesie aktywizacji zawodowej;
- profilowanie oferty edukacyjnej miasta i zaplecza edukacyjnego pod kątem deficytów kompetencji i wiedzy osób bezrobotnych;
- budowanie współpracy między instytucjami rynku pracy, otoczenia biznesu i placówkami opieki społecznej w celu przeciwdziałania zjawisku bezrobocia lub ograniczenia go i jego efektów;
- opracowanie oferty usług publicznych dla osób mieszkających na obszarze rewitalizacji uwzględniającej szczególne potrzeby **osób o szczególnych potrzebach**.

WPROWADZENIE: wyróżnieni interesariusze

Grupy defaworyzowane - grupy znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, przez co wyjątkowo zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Do grup defaworyzowanych - diagnozowanych w skali ogólnopolskiej i lokalnie - należą zazwyczaj: kobiety (w szczególności samotnie wychowujące dzieci), osoby do 25 roku życia, osoby po 50 roku życia, osoby długotrwale bezrobotne/nieposiadające kwalifikacji, osoby z niepełnosprawnościami, opuszczający zakłady karne.

WPROWADZENIE: wyróżnieni interesariusze

Grupy marginalizowane – grupy mające problem z uczestnictwem w życiu społecznym lub zbiorowym, z prawami społecznymi i socjalnymi, z dostępem do zasobów, dóbr publicznych, instytucji i systemów społecznych oraz relatywnie i wielowymiarowo deprywowani. Katalog grup jest szerszy niż katalog grup defaworyzowanych, ale marginalizacja często przekłada się na trudną sytuację na rynku pracy.

WPROWADZENIE: wyróżnieni interesariusze

Osoby o specjalnych potrzebach - osoby, które ze względu na swoje cechy zewnętrzne lub wewnętrzne albo ze względu na okoliczności, w których się znajdują, muszą podjąć dodatkowe działania lub zastosować dodatkowe środki w celu przezwyciężenia bariery, aby uczestniczyć w różnych sferach życia na zasadzie równości z innymi osobami (**art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami**).

KOMPLEKSOWE WSPARCIE

KOMPLEKSOWE WSPARCIE: aktywizacja zawodowa

Bezrobocie należy do kluczowych problemów obszaru rewitalizacji. Powodującym wiele negatywnych zjawisk, w tym: ubóstwo, kumulację deficytów kompetencji i umiejętności oraz rozmaite dysfunkcje - uzależnienie, przemoc, bierność, a w konsekwencji trwałe i - również dziedziczne - wykluczenie społeczne.

Zmiany społeczne bez poprawy na rynku pracy nie będą trwałe.

Problemem bezrobotnych, szczególnie długotrwale pozostających bez zatrudnienia, są poważne bariery psychologiczne, które sprawiają że przyjmują oni bierną postawę wobec życia, z czasem stają się bezradni, potem roszczeniowi, wreszcie uzależnieni od pomocy społecznej. Kluczem do sukcesu często jest jeden udany impuls, który pokaże mieszkańcom, że ich powrót na rynek pracy może się udać.

KOMPLEKSOWE WSPARCIE: kształtowanie postaw

W odniesieniu do dzieci i młodzieży ze środowisk zmarginalizowanych niezwykle istotne jest upowszechnianie dobrych wzorców, kształtowanie pożądanych postaw mogących skutecznie wpłynąć na przerwanie zjawiska dziedziczenia zjawisk i postaw wynikających z wykluczenia społecznego – biedy, bezradności, roszczeniowości, brak poczucia kontroli nad własnym życiem charakterystycznym dla dorosłych.

KOMPLEKSOWE WSPARCIE: **lokalne konsorcja**

Centra Kompleksowego Wsparcia (CKW)

Powołanie instytucji lub konsorcjów – osadzonych w środowisku lokalnym - odpowiedzialnych za całościowe przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu jest alternatywnym podejściem do zwykle stosowanych narzędzi polityki społecznej i pobudzania rynku pracy. Kompleksowe wsparcie udzielane jest w jednym miejscu, w przeciwieństwie do usług realizowanych przez różnorodne podmioty w wielu miejscach.

Każde CKW złożone jest z przedstawicieli tych instytucji i zawodów, które są potrzebne do zbudowania pełnej oferty usług. W ich skład mogą wejść jednostki publiczne, organizacje pozarządowe i podmioty prywatne.

KOMPLEKSOWE WSPARCIE: **lokalne konsorcja**

Koncepcje CKW - będących również centrami wiedzy i informacji –są najczęściej wypracowywane na podstawie rekomendacji dokonywanych przez instytucje publiczne: wydziały urzędów gmin czy gminne jednostki budżetowe wspierane badaniami społecznymi.

Ich atutem może być zindywidualizowane podejście do klienta polityki społecznej, w tym wsparcie psychologiczne (również jako działanie „trenerskie” – coaching). Służą temu opracowywane indywidualne programy usamodzielnienia i prowadzenie działań w oparciu o kontrakt socjalny.

EKONOMIA SPOŁECZNA

EKONOMIA SPOŁECZNA: ekonomia solidarna

To działalność o celach głównie społecznych, w ramach której zyski nie podlegają podziałowi, a są przeznaczane na te cele lub na rzecz wspólnoty – w przeciwieństwie do zwykłych przedsiębiorstw, gdzie celem jest maksymalizacja zysku i zwiększenie dochodu właścicieli.

Oznacza to, że **ekonomia społeczna (solidarna) pozostaje na pograniczu sektora przedsiębiorczości i sektora organizacji pozarządowych, niedziałających dla maksymalizacji zysku.**

Ekonomia społeczna, wykorzystując zasoby i działając w obszarach uznawanych za nieefektywne pod względem komercyjnym (m.in. obszarze usług społecznych użyteczności publicznej), może stać się ważnym ogniwem łączącym cele społeczne z działalnością gospodarczą.

EKONOMIA SPOŁECZNA: ekonomia solidarna

Ekonomia społeczna to sfera **aktywności obywatelskiej**, która przez działalność ekonomiczną i działalność pożytku publicznego służy:

- integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych społeczną marginalizacją,
- tworzeniu miejsc pracy,
- świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej (interesu ogólnego),
- rozwojowi społeczności lokalnych.

Jest istotnym modelem aktywizacyjnym dla osób zagrożonych wykluczeniem, w szczególności osób z niepełnosprawnościami.

EKONOMIA SPOŁECZNA: ekonomia solidarna

EKONOMIA SPOŁECZNA

nierozwiązany, lokalny problem ekonomiczno-społeczny

osoby z problemem w funkcjonowaniu na rynku pracy

funkcjonowanie oparte o solidarność pracowników i odbiorców produktów i usług

zysk z działalności kierowany na rozwój podmiotu, pracowników i środowiska lokalnego

EKONOMIA SPOŁECZNA: podmioty ekonomii społecznej

Podmioty ekonomii społecznej są uprzywilejowanymi dostawcami usług:

Zgodnie z art. 4d ust. 1 pkt 5 lit. a) w związku z art. 11 ust. 8 ustawy Prawo zamówień publicznych nie stosuje się kryterium wartości do zamówień, których przedmiotem są usługi lub roboty budowlane wykonywane na obszarze Specjalnej Strefy Rewitalizacji, jeśli zamówienia te udzielane są przez gminę lub gminne jednostki organizacyjne organizacjom pozarządowym lub spółdzielniom socjalnym, a przedmiot zamówienia należy do działalności statutowej wykonawcy.

Zgodnie z art. 15 ustawy o spółdzielniach socjalnych jednostka sektora finansów publicznych, udzielając zamówienia, które nie podlega ze względu na jego wartość ustawie Prawo zamówień publicznych (poniżej 30 000 euro netto), może zastrzec, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie spółdzielnie socjalne.

EKONOMIA SPOŁECZNA: podmioty ekonomii społecznej

Sferę ekonomii społecznej reprezentują:

- organizacje pozarządowe prowadzące działalność aktywizującą, osoby dotknięte lub zagrożone wykluczeniem społeczno–ekonomicznym,
- spółdzielnie, w tym spółdzielnie inwalidów lub socjalne,
- centra integracji społecznej (CIS),
- zakłady aktywności zawodowej (ZAZ),
- kluby integracji społecznej (KIS).

Zróżnicowanie form organizacyjno–prawnych funkcjonowania tych podmiotów
→ różnorodność działań aktywizacyjnych.

EKONOMIA SPOŁECZNA: podmioty ekonomii społecznej

CIS - celem działalności jest reintegracja społeczna i zawodowa osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo.

KIS - powoływany przez JST lub organizację pozarządową skupiona jest na udostępnianiu informacji dla osób bezrobotnych i organizacji prac społecznie użytecznych i robót publicznych.

Spółdzielnia socjalna - to podmiot łączący cechy przedsiębiorstwa i organizacji pozarządowej, mający umożliwić jej członkom, którymi muszą być w 50% osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, powrót do życia społecznego i aktywności na rynku pracy.

WTZ - zajmuje się rehabilitacją społeczną i zawodową osób z orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

ZAZ - wyodrębniona organizacyjnie i finansowo jednostka tworzona przez powiat, gminę, stowarzyszenia lub organizację społeczną, której zadaniem jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób z niepełnosprawnościami.

EKONOMIA SPOŁECZNA: PES vs JST

Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z pomiotami ekonomii społecznej

Pozafinansowa

- udostępnienie przez samorząd lokalu, budynku, działki pod działalność (niezarobkową/statutową), w formie najmu lub dzierżawy,
- usługi lub doradztwo w zakresie finansowym, księgowym, ekonomicznym, prawnym i marketingowym (uchwała),
- szkolenia i doradztwo realizowane w ramach działań instytucji rynku pracy i pomocy społecznej,
- współpraca przy wspólnych przedsięwzięciach, projektach partnerskich,
- wsparcie rzeczowe w postaci udostępnienia sali na spotkanie czy innych zasobów (telefon, faks, komputer itp.) na potrzeby działań.

Finansowa

- bezzwrotna dotacja na rozpoczęcie działalności spółdzielni socjalnej,
- udzielenie pożyczki lub poręczenia,
- konkursy dotacyjne,
- zlecenie wykonania usługi lub dostarczenia towaru w trybie ustawy Prawo zamówień publicznych, z możliwością wykorzystania klauzul społecznych.

EKONOMIA SPOŁECZNA: klauzule społeczne

Administracja publiczna musi stosować klauzule społeczne w zamówieniach publicznych.

Klauzule te pozwalają uwzględniać istotne cele społeczne, umożliwiają zamawiającemu stosowanie preferencji dla wykonawców wykorzystujących instrumenty wspomagające pracowników, w szczególności należących do grup wykluczonych z rynku pracy.

Zamawiający może w opisie przedmiotu zamówienia określić wymagania związane z realizacją zamówienia, które mogą obejmować aspekty gospodarcze, środowiskowe, społeczne, związane z innowacyjnością lub zatrudnieniem.

EKONOMIA SPOŁECZNA: klauzule społeczne

Poniższe klauzule promują podmioty ekonomii społecznej, przede wszystkim spółdzielnie socjalne, w ubieganiu się o realizację zamówień publicznych:

- **klauzula zastrzeżona** - skierowana do zakładów pracy chronionej i wykonawców, których działalność lub działalność ich wyodrębnionych organizacyjnie jednostek, które będą realizowały zamówienie, obejmuje społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych (stanowiących nie mniej niż 30%) - art. 22 ust. 2 i 2a ustawy Prawo zamówień publicznych;
- **klauzula społeczna** – obejmująca aspekty gospodarcze, środowiskowe, społeczne, związane z innowacyjnością lub zatrudnieniem - art. 29 ust. 4, 5 i 6 ustawy Prawo zamówień publicznych.

EKONOMIA SPOŁECZNA: klauzule społeczne

Stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych, niezależnie od wartości zamówienia, może być zastosowane m.in. w następujących usługach:

- edukacyjnych i szkoleniowych,
- opiekuńczych,
- reklamowych,
- komputerowych,
- publikowania i drukowania,
- sprzątania budynków i zarządzania mieniem,
- konserwacyjnych i naprawczych,
- gastronomicznych i cateringowych.

EKONOMIA SPOŁECZNA: spółdzielnia socjalna

Szczególna forma współpracy - spółdzielnia socjalna osób prawnych

Ustawa o spółdzielniach socjalnych określa, że do założenia spółdzielni socjalnej osób prawnych potrzebne są minimum dwie osoby prawne reprezentujące:

- organizacje pozarządowe (np. stowarzyszenie, fundację),
- kościelne osoby prawne (np. parafię, jednostkę Caritas),
- jednostki samorządu terytorialnego (np. gminę, powiat lub województwo).

Nie jest istotne, kto powoła spółdzielnię do życia, **liczy się cel - stworzenie nowych miejsc pracy dla osób, którym trudno poradzić sobie samym na otwartym rynku pracy.**

EKONOMIA SPOŁECZNA: spółdzielnia socjalna

Jeżeli spółdzielnię zakładana samorząd, to bardzo często przyświeca mu rozwiązanie konkretnego problemu, np. oczyszczania miasta, pielęgnacji terenów zielonych czy opieki nad ludźmi starszymi. Zdarza się, że gmina dysponuje nawet specjalną pulą środków przeznaczonych na realizację tych potrzeb.

Spółdzielnia socjalna osób prawnych może być pomysłem na aktywizację osób z niepełnosprawnościami, miejscem pracy dla osób po warsztatach terapii zajęciowej lub opuszczających zakłady aktywności zawodowej.

Po roku nieprzerwanego zatrudnienia osoby zagrożone wykluczeniem społecznym mają prawo do uzyskania członkostwa w spółdzielni. Nie dzieje się to jednak automatycznie. Zgodnie z prawem spółdzielczym muszą złożyć deklaracje członkowskie (czyli wyrazić wolę przystąpienia do spółdzielni), a właściwy organ spółdzielni podejmuje uchwałę o przyjęciu ich w poczet członków.

EKONOMIA SPOŁECZNA: spółdzielnia socjalna

Fundusze przeznaczone na działalność spółdzielni można pozyskać z różnych źródeł:

- z Funduszu Pracy w ramach środków przeznaczonych dla spółdzielni socjalnych na przystąpienie do spółdzielni socjalnej,
- z Funduszu Pracy w ramach środków przeznaczonych na wyposażenie lub doposażenie stanowiska pracy dla bezrobotnego skierowanego do pracy w spółdzielni,
- w formie refundacji wynagrodzenia osób, o których mowa w ustawie o zatrudnieniu socjalnym z Funduszu Pracy,
- jako wsparcie spółdzielni socjalnej ze środków budżetu jednostki samorządu terytorialnego lub budżetu państwa,
- jako wsparcie inwestycyjne i pomostowe ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

DOSTĘPNOŚĆ

DOSTĘPNOŚĆ: dyrektywy

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych sporządzona w Nowym Yorku w dniu 13 grudnia 2006 r., której stroną jest Unia Europejska, została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych (Rezolucja nr 61). Polska ratyfikowała tę konwencję w 2012 r.

Zgodnie z art. 4 państwa mają obowiązek przyjęcia wszelkich odpowiednich środków ustawodawczych, administracyjnych i innych w celu wdrożenia konwencji.

Zgodnie zaś z art. 33 konwencji działania te mają charakter systemowy i podlegają monitoringowi.

DOSTĘPNOŚĆ: dyrektywy

Pośród wielu postanowień konwencji za kluczowe uznano m.in.:

- zapewnienie dostępu do środowiska fizycznego, środków transportu, informacji i komunikacji, innych urządzeń i usług powszechnie zapewnianych,
- prowadzenie życia samodzielnie i przy włączeniu w społeczeństwo,
- prawo do edukacji na wszystkich poziomach, stworzenie włączającego systemu kształcenia,
- prawo do pracy, w tym do możliwości zarabiania na życie przez pracę swobodnie wybraną, w otwartym, integracyjnym i dostępnym środowisku,
- podejmowanie działań w celu zapewnienia dostępu do wszelkich form działalności w dziedzinie kultury, rozwoju i wykorzystania potencjału twórczego, artystycznego i intelektualnego.

DOSTĘPNOŚĆ: legislacja

Ustawa o z dnia 19 lipca 2019 r. zapewnieniu dostępności osób ze szczególnymi potrzebami wprowadza potrzebne zmiany w przepisach.

Dokonano implementacji definicji uniwersalnego projektowania i określenia „nowych” odbiorców zmian – osób ze szczególnymi potrzebami m.in. w:

- **ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (art. 5a w ust. 7 pkt 1),
- **ustawie Prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994 r.** (art. 5 ust. 1 pkt 4 oraz art. 34 ust. 2),
- **ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r.** (art. 1 w ust. 2 pkt 5 i 20, 10 w ust. 1 pkt 5, 15 w ust. 1 pkt 2 oraz 30 ust. 1a).

DOSTĘPNOŚĆ: legislacja

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami wprowadza do legislacji RP m.in. pojęcia:

- **osoba ze szczególnymi potrzebami,**
- **bariera,**
- **dostępność/dostępność alternatywna,**
- **uniwersalne projektowanie,**
- **racjonalne usprawnienie,**

zdefiniowane zgodnie z myślą ratyfikowanej Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

DOSTĘPNOŚĆ: legislacja

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Każdy, bez konieczności wykazania interesu prawnego lub faktycznego, ma prawo poinformować podmiot publiczny o braku dostępności architektonicznej lub informacyjno-komunikacyjnej (art. 29). Podmiot publiczny jest zobowiązany do usunięcia bariery w terminie 14 dni od dnia złożenia wniosku o zapewnienie dostępności. Możliwie jest usunięcie bariery w terminie dwumiesięcznym lub zapewnienie dostępu alternatywnego (art. 31).

Niezapewnienie dostępności/dostępności alternatywnej jest podstawą do złożenia skargi, którą wnosi się do Prezesa Zarządu PFRON. Uznanie skargi i nie wykonanie nakazu skutkuje grzywną, która przekazywana jest na Fundusz Dostępności (art. 32, 34).

DOSTĘPNOŚĆ: legislacja

**Zmiany w ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji
(oprócz wzmiankowanych zmian w art. 2 i 3):**

- art. 15 w ust. 1 w pkt 5 lit. a otrzymuje brzmienie:**

listę planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, wraz z ich opisami zawierającymi w odniesieniu do każdego przedsięwzięcia: nazwę i wskazanie podmiotów je realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację, szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji, opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o ile dane te są możliwe do wskazania.

DOSTĘPNOŚĆ: SOR 2020 (2030) vs UOR

Nowelizacja ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji włącza pojęcie osób ze szczególnymi potrzebami i zagadnienie dostępności. Pośród problemów i zjawisk negatywnych wymienia wysoką liczbę tychże osób, a także dotyczące ich bariery techniczne i przestrzenno–funkcjonalne, przekładające się na zjawisko wykluczenia społecznego (art. 9 i 15 ust 1 pkt 5 lit a).

Podobnie, zakres ujętej w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, strategii na rzecz osób niepełnosprawnych, **jest szerszy niż kwestie barier architektonicznych, obejmuje szerokie zagadnienia społeczne, takie jak rehabilitacja społeczna czy zawodowa tej grupy.**

DOSTĘPNOŚĆ: inkluzja

Niepełnosprawność jest pojęciem ewoluującym, wynika z interakcji między osobami z dysfunkcjami a barierami wynikającymi z postaw ludzkich i środowiskowych (por. lit. e preambuły Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych).

Dostępność, czyli *accessibility* stawiana jest często w parze z *inclusivity*, czyli inkluzywnością oznaczającą brak wykluczenia dla osób z innym potencjałem sprawności (mówimy też o „**efekcie inkluzji**”). To przede wszystkim projektowanie z myślą o różnorodnych odbiorcach, których sytuacja zmienia się, np. wskutek pogarszającego się stanu zdrowia lub starzenia się. W Polsce grupa seniorów to prawie 9 mln obywateli.

„**Projektowanie inkluzywne** może pomóc stworzyć nowe produkty i usługi dla świata, w którym populacja się starzeje, a przedsiębiorcy muszą zadbać o potrzeby nowych użytkowników” (Norwegian Design Council, 2009).

DOSTĘPNOŚĆ: projektowanie uniwersalne

Zgodnie z art. 2 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych **projektowanie uniwersalne oznacza projektowanie produktów, środowiska, programów i usług w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich, w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania.** Uniwersalne projektowanie nie wyklucza pomocy technicznej dla szczególnych grup osób niepełnosprawnych, jeżeli jest to potrzebne.

Odpowiada to filozofii projektowania uniwersalnego zainicjowanej przez amerykańskiego architekta Ronalda Mace'a (1941-1998). **Strategię projektowania uniwersalnego można zastosować we wszystkich sektorach i dziedzinach.**

Projektowanie uniwersalne to projektowanie z myślą o wszystkich.

DOSTĘPNOŚĆ: projektowanie uniwersalne

ZAŁOŻENIA I

ZASADY UNIWERSALNEGO PROJEKTOWANIA

→ **możliwość
użytkowania przez
wszystkich ludzi**

Zasada nr 1: **sprawiedliwe wykorzystanie** *equitable use* - projekt jest użyteczny i atrakcyjny dla ludzi o różnych umiejętnościach (możliwościach)

Zasada nr 2: **elastyczność użytkowania** *flexibility in use* - projekt uwzględnia szeroki zakres indywidualnych preferencji i umiejętności odbiorców

→ **spełnienie wymagań
w największym
możliwym stopniu**

Zasada nr 3: **prosta i intuicyjna obsługa** *simple and intuitive* - zastosowany projekt jest łatwy do zrozumienia, niezależnie od doświadczenia, wiedzy, umiejętności językowych czy poziomu koncentracji użytkownika

Zasada nr 4: **zauważalna informacja** *perceptible information* - projekt w sposób efektywny łączy niezbędne informacje dla użytkownika, niezależnie od warunków otoczenia lub zdolności sensorycznych użytkownika

Źródło: „Wytyczne w zakresie projektowania uniwersalnego mające na uwadze potrzeby osób niepełnosprawnych”, 2016, Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa

DOSTĘPNOŚĆ: projektowanie uniwersalne

ZAŁOŻENIA I

→ **bez potrzeby adaptacji produktu, bądź włączenia specjalistycznego projektowania**

ZASADY UNIWERSALNEGO PROJEKTOWANIA

Zasada nr 5: **tolerancja błędu** *tolerance for error* - projekt minimalizuje zagrożenia i negatywne skutki przypadkowego lub zamierzonego działania

Zasada nr 6: **niewielki wysiłek fizyczny** *low physical effort* – takie projektowanie, aby produkt był efektywny, wygodny i wymagał minimalnego wysiłku użytkownika

Zasada nr 7: **wymiary i przestrzeń dostępne, i użyteczne** *size and space for approach and use* - wielkość i przestrzeń przewidziana do podejścia, działania i wykorzystania produktu, niezależnie od wielkości, postawy lub mobilności użytkownika.

DOSTĘPNOŚĆ: projektowanie uniwersalne

Artykuł 2 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych nakłada również obowiązek zapewnienia **racjonalnych usprawnień** (*reasonable accomodation*). Są to konieczne i odpowiednie zmiany oraz dostosowania, potrzebne w konkretnym przypadku, aby zapewnić osobom z niepełnosprawnościami możliwość korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości.

Racjonalne usprawnienia mogą dotyczyć rozwiązań technicznych, warunków pracy, działań szkoleniowych i działań podnoszących świadomość.

DOSTĘPNOŚĆ: Dostępność+

Program Dostępność Plus 2018-2025 koordynowany przez Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju (Departament Europejskiego Funduszu Społecznego)

Program dotyczy osób **wykluczonych przez ograniczenie mobilności i percepcji** z powodu wieku, choroby i/lub niepełnosprawności trwale (np. całkowita utrata wzroku) lub czasowo (np. ciąża). To blisko 1/3 społeczeństwa. Ich swobodny dostęp do przestrzeni publicznej i udział w życiu społecznym jest miarą sukcesu programu.

Program odwołuje się do poczucia solidarności, a jego celem jest **poprawa spójności społecznej**. Postulat poprawy jakości życia, równy dostęp do wszelkich dóbr, m.in. przestrzeni, prawo do wolności, bezpieczeństwa i rozwoju, dotyczy wszystkich obywateli.

Źródło:

<https://archiwum.miiir.gov.pl/strony/zadania/program-dostepnosc-plus/>

DOSTĘPNOŚĆ: Dostępność+

Autorzy programu zaznaczają, że każdy z użytkowników przestrzeni powinien mieć możliwość bycia jej **współprojektantem**. Zatem realizacja programu powinna angażować nie tylko stronę rządową, ale i samorządy terytorialne, przedsiębiorców, partnerów społecznych oraz mieszkańców.

Oprócz solidaryzmu program jest konsekwencją polityki zrównoważonego rozwoju. Wymaga ona wyrównania nierówności społecznych. Zakłada wieloaspektowe, systemowe i skoordynowane działania, w tym innowacje, dotyczące inwestycji infrastrukturalnych i wszystkich **polityk społecznych** (np. dotyczących edukacji, rewitalizacji).

Źródło:

<https://archiwum.miir.gov.pl/strony/zadania/program-dostepnosc-plus/>

DOSTĘPNOŚĆ: Dostępność+

Dostępność Plus

Obszary Programu

Prawo

Architektura

Transport

Usługi

Cyfryzacja

Działalność
B+R

Wsparcie dla
biznesu

Pozbawiona barier, dostępna, przyjazna przestrzeń publiczna to szansa na wykorzystanie **potencjału wszystkich** mieszkańców. Przynosi nowe możliwości rozwoju gospodarczego regionu.

Warunek **uniwersalnego projektowania**

universal design

Dostępność dla osób o **różnych potrzebach i możliwościach** jest miernikiem konkurencyjności.

Źródło: Program Dostępność Plus, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/>

DOBRE PRAKTYKI

Źródło: <https://www.rewitalizacja.elk.pl/elckie-centrum-rewitalizacji-spolecznej/>

EŁK:

W Ełckim Centrum Rewitalizacji Społecznej STAJNIA mieszczą się kluczowe z punktu widzenia celów społecznych procesu rewitalizacji oraz partycypacji podmioty: Szkoła Animatorów i Pedagogów Społecznych, Młodzieżowy Klub Integracji Społecznej, Centrum Integracji Społecznej oraz Forum Rewitalizacji. Działa tu również Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Poradnia Rodzinna. Planowane jest wsparcie za pomocą podmiotów ekonomii społecznej.

Centrum wspierają działania osób, instytucji i stowarzyszeń skierowane do osób i grup w kryzysie oraz wykluczonych w celu poprawy ich samowystarczalności, samodzielności i jakości życia. Przykładem takiej współpracy jest współdziałanie miasta Ełk ze Stowarzyszeniem Alternatywa (streetworking), odpowiedzialnym za zorganizowanie i prowadzenie programów MKIS.

EŁK: Tworząc ramę dla zintegrowanych działań MOPS, Wydziału Polityki Społecznej UM i NGO, zadbano o wspólne podejście dzięki stworzonym podręcznikom do coachingu i streetworkingu.

Spotkanie młodzieży z Jerzym Górkim w kwietniu 2019 r. - zdobywcą Ironmana, pierwowzorem głównego bohatera filmu „Najlepszy”, byłym narkomanem - **jest przykładem na to, że z uzależnieniami można wygrać i osiągnąć zamierzone cele.**

- **Podręcznik coachingu społeczno – zawodowego grup wykluczonych społecznie** z obszaru rewitalizacji obejmuje roczny program aktywnej integracji osób długotrwale bezrobotnych, byłych więźniów, samotnych matek, osób w kryzysie bezdomności i psychicznym. Program ma postać biznesplanów przewidzianych do wdrożenia przez pracownie tematyczne ECRS.
- **Podręcznik coachingu społeczno – zawodowego młodzieży** określa ramy działań dla MKIS (m.in. trening kompetencji życiowych i umiejętności społecznych, wsparcie animacji lokalnej – wolontariat/streetworking, warsztaty z doradcą zawodowym, kursy i staże).

SŁUPSK:

Instytucje pomocowe zostały wprzęgnięte w kompleksowy system usług społecznych, przy czym rozszerzono pakiet działań i rozwiązań (np. superwizje dla personelu). Wypracowanie nowego lub ulepszanego modelu wymagało przeanalizowania oferty działań, określenia ich mocnych i słabych stron w celu zwiększenia efektywności instytucji. W przypadku Słupska duże doświadczenie ma Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, który w ostatnich latach zorganizował kilkadziesiąt przedsięwzięć mających na celu aktywizację społeczno-zawodową, a także cykle szkoleń i kursów dla mieszkańców obszaru rewitalizowanego, w tym osób z niepełnosprawnościami.

Źródło ilustracji: <https://mopr.slupsk.pl/katalog/dom-sasiedzki-placowka-wsparcia-dziennego-1>

Działania są tu kontynuowane w oparciu o sprawdzoną instytucję po rozbudowaniu zakresu jej obowiązków przy pomocy Centrum Organizacji Pozarządowych i Ekonomii Społecznej. Zdjęcie przedstawia „Dom Sąsiedzki” – nową placówkę wsparcia dziennego w modelu integracyjnym.

SŁUPSK:

Projekt „Kierunek Aktywność” (dwie edycje) realizowany jest przez MOPS, PUP i Stowarzyszenie „Horyzont” w ramach RPO Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020. W projekcie głównie brały udział osoby, dla których ustalono w PUP III profil pomocy. W pierwszej edycji, zakończonej w 2018 r., wsparciem objęto 182 osoby, z czego ponad 80 rozpoczęło pracę, a 60 ją utrzymało. Wynik zaskakujący, biorąc pod uwagę początkowe ostrożne założenie, że jedynie około 30 osób podejmie zatrudnienie. Jako dobrą praktykę należy wskazać uruchomienie drugiej edycji projektu z zaangażowaniem wszystkich dotychczasowych partnerów.

Źródło ilustracji: <https://mopr.slupsk.pl/strona/kontakt>

SŁUPSK:

DZIAŁANIA

- praca socjalna
- rozwijanie idei wolontariatu wśród uczestników/czek
- stworzenie Programu Aktywnej Integracji - realizacja warsztatów dotyczących budowania i rozwoju motywacji, komunikacji interpersonalnej, kompetencji społecznych i autoprezentacji
- organizacja prac społecznie użytecznych
- utworzenie i prowadzenie CIS - realizacja zadań z zakresu reintegracji społecznej i zawodowej
- poradnictwo psychologiczne, psychospołeczne, specjalistyczne i usługi terapeutyczne;
- warsztaty kształtujące umiejętności osobiste i społeczne
- poradnictwo zawodowe i pośrednictwo pracy
- staże, kursy i szkolenia zawodowe.

Źródło ilustracji: <http://cuma.chorzow.eu/cuma-to-przestrzen-dla-wszystkich/>

CHORZÓW:

Centrum Usług Szkoleniowych i Aktywizacji Zawodowej dla Młodzieży to pilotażowe rozwiązanie przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu młodzieży wywodzącej się ze środowisk zmarginalizowanych. Zadaniem CUMY – animowanej przez operatorów - jest wsparcie zawodowe, szkoleniowe i psychologiczne oraz pobudzenie aktywności społecznej młodych ludzi od 16 do 25 roku życia, m.in. wychowanków pieczy zastępczej. Podstawę sprofilowania działań placówki stanowi diagnoza potrzeb i potencjału młodzieży. Co ważne, koncepcja centrum została wypracowana przez młodzież, która następnie stała się odbiorcą usług prowadzonych przez placówkę.

M jak MOŻLIWOŚCI

dzięki współpracy wszystkich interesariuszy miasta tj. podmiotów publicznych, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, mieszkańców, a zwłaszcza samej młodzieży możemy stworzyć miejsce kompleksowego wsparcia, zestaw zintegrowanych narzędzi skierowanych do młodego człowieka zagrożonego wykluczeniem społecznym, przyjmując jako zasadę pomagamy, wspieramy, ukierunkowujemy TU i TERAZ.

A jak AKTYWIZACJA

aktywizacja społeczności lokalnej, kreatywność i potencjał młodych ludzi jako narzędzie do ożywienia przestrzeni publicznej chorzowskiego Rynku, który zatracił swój charakter SERCA - MIASTA. Rynek ma szansę stać się ponownie przyjazną przestrzenią publiczną, a zaledwie tego procesu będzie chorzowska młodzież gromadząca się na imprezach i eventach poświęconych zarówno im samym jak i skierowanych do ich rodzin, przyjaciół, znajomych i wszystkich mieszkańców miasta.

Źródło ilustracji: <http://cuma.chorzow.eu/cuma/>

Etapy przygotowania CUMY do rozpoczęcia działalności:

I - Diagnoza, wsparta badaniami ilościowymi i jakościowymi, prowadzonymi wśród młodzieży .

II - Przygotowanie z udziałem młodzieży koncepcji przestrzenno-funkcjonalnej, zakresu remontu centrum i opracowanie logo placówki; warsztaty z podmiotami publicznymi i NGO w celu zdefiniowania działań centrum; promocja projektu i zainicjowanie sieci współpracy.

III - Wyłonienie grupy młodzieży i przeszkolenie kadry, w tym streetworkerów; włączenie grupy pilotażowej do prac remontowych.

IV - Działania pilotażowe, m.in. kurs aktywizacji zawodowej „Cała naprzód”, który obejmuje: rozpoznanie predyspozycji i oczekiwań, wizyty u wybranych pracodawców, kurs zawodowy połączony z praktykami i podjęciem pracy; zdefiniowanie celów centrum, standardów funkcjonowania i współpracy; opracowanie harmonogramu i wzorców indywidualnych planów pracy.

WARSZAWA:

pomyślane jako konsorcja organizacji pozarządowych, odlokalne Systemy Wsparcia 2013 r. zapewniają kompleksową ofertę dla dzieci i młodzieży. Praca NGO jest połączona ze streetworkingiem i działalnością placówek wsparcia dziennego oraz lokalnych instytucji publicznych pracujących z rodzinami.

W ramach projektów odbywają się zajęcia, m.in. edukacyjne dla dzieci, socjoterapeutyczne, rozwijające zainteresowania (capoeira, streetart, muzyczne, taneczne, teatralne, kulinarne, filmowe, profilaktyczne, sportowe). Są także zajęcia wspierające rodziców. Ważnym elementem są inicjatywy integracyjne dla mieszkańców jak pikniki sąsiedzkie czy festyny dla społeczności lokalnej. W 2016 r. istniało 11 klubów dla rodzin. Ich ideą jest wzmocnienie rodziny przez podniesienie kompetencji społecznych i opiekuńczo-wychowawczych opiekunów.

WARSZAWA:

W ramach LSW działały takie projekty jak:

- "STACJA URSUS"
- "RAZEM z Ochotą"
- Partnerstwo dla Dzieci Pragi Południe
- "STONOGA" - "ZONA MURANÓW"
- "BIELAŃSKA STONOGA"
- Lokalny System Wsparcia dla Dzieci i Młodzieży na Pradze Północ – TU PRAGA WAW PL II
- Lokalny System Wsparcia na Targówku Mieszkaniowym
- **BAZA - Baza Akcji Zintegrowanej Animacji**
- MY TARGÓWEK – Fabryka nowych możliwości
- **Projekt Baza Akcji Zintegrowanej Animacji** to inicjatywa kilkunastu organizacji pozarządowych i instytucji społecznych działających na Pradze Północ. W ramach projektu organizowane są różnorodne bezpłatne działania dla mieszkańców dzielnicy, w szczególności dzieci i młodzieży.

Spotkajmy się w BAZIE

Źródło ryc.:
<https://praskieforum.org.pl/baza/o-projekcie-do-pobrania>

STARACHOWICE:

Spółdzielnia Socjalna „Starachowiczanka” jest kontynuacją programu KIS prowadzonego w MOPS i pierwotnie zatrudniała 7 osób na etacie. Stanowi podmiot, kontrolowany przez podmioty założycielskie - gminę i powiat. Preferencyjne zlecenie usług umożliwia spółdzielni pokonanie podstawowej bariery dla PES wchodzących na rynek – trudności w pozyskaniu zamówień ze względu na brak doświadczenia. Po upływie 2 lat spółdzielnia zdobyła wyróżnienie w konkursie „Lider Ekonomii Społecznej”, organizowanej przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego. Miasto Starachowice zdobyło z kolei w tym konkursie główną nagrodę w kategorii gminy prospołecznej.

Źródło zdjęcia:
<https://starachowiczanka.starachowice.eu/reklama>

STARACHOWICZANKA

SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA

Źródło logo: <https://starachowiczanka.starachowice.eu/>

Na zlecenie gminy spółdzielnia zajmuje się:

- administrowaniem cmentarzami komunalnymi,
- administrowaniem powierzchnią reklamową na przystankach komunikacji miejskiej,
- sprzętaniem przystanków komunikacji miejskiej,
- opróżnianiem koszy ulicznych i przystankowych,
- administrowaniem szaletami miejskimi,
- remontami elementów małej architektury,
- letnim i zimowym utrzymaniem czystości na terenach przyległych do budynków socjalnych,
- usuwaniem uszkodzonych i spróchniałych drzew.

Źródło ilustracji: <https://www.facebook.com/stowarzyszeni.siedlisko>

STANISZCZE WIELKIE:

Organizacja pożytku publicznego - Stowarzyszenie na Rzecz Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Siedlisko” działa od 15 lat. Realizuje zadania mające na celu wieloaspektową rehabilitację osób z niepełnosprawnością intelektualną rozwijanie ich potencjału zmierzające do samodzielności i satysfakcjonującego funkcjonowania w otwartym społeczeństwie. Od 2015 r. prowadzi działalność gastronomiczną i dom opieki dla osób starszych. 30% pracowników to osoby z niepełnosprawnościami. „Siłą projektowanego biznesu jest dogłębna znajomość zatrudnionych niepełnosprawnych, wiedzieliśmy, że ich praca będzie rzeczywistą pracą”. Rozwój działalności odbywa się we współpracy z gminą. W 2019 r. „Siedlisko” otrzymało nagrodę główną i tytuł Przedsiębiorstwa Społecznego Roku im. Jacka Kuronia.

KATOWICE:

Spółdzielnia Socjalna „Rybka” – istniejącą od 10 lat – odwołuje się do dziedzictwa, angażując się w promowanie tradycji, gwar i dialektów Śląska, organizując m.in. wieczorki „Mówię i godom” w partnerstwie z Telewizją Katowice. Dywersyfikacja działalności zadecydowała o sukcesie spółdzielni, która w 2012 r. zdobyła pierwsze miejsce w konkursie na Najlepsze Przedsiębiorstwo Społeczne Roku im. Jacka Kuronia. Spółdzielnia prowadzi m.in. Pracownię artystyczną i restaurację na zabytkowym osiedlu górniczym Giszowiec, Zamieszczone zdjęcie prezentuje stoisko spółdzielni podczas imprezy plenerowej na Nikiszowcu.

Źródło ilustracji: <https://www.facebook.com/Spółdzielnia-Socjalna-Rybka-119268211484852/>

CENTRUM DORADZTWA
REWITALIZACYJNEGO
IRMiR

Dziękujemy za uwagę!

Kontakt:

cdr@irmir.pl

